C/2024/1573

5.3.2024 г.

Становище на Европейския икономически и социален комитет относно „Укрепване на мултилатерализма и основните международни принципи за основан на правила ред в бързо променящия се свят — значението на приноса на гражданското общество към системата на ООН“

(становище по собствена инициатива)

(C/2024/1573)

Докладчик: **Christian MOOS**

Съдокладчик: **Tanja BUZEK**

Решение на Пленарната асамблея	25.1.2023 г.
Правно основание	член 52, параграф 2 от Правилника за дейността
	становище по собствена инициатива
Компетентна секция	„Външни отношения“
Приемане от секцията	16.11.2023 г.
Приемане на пленарна сесия	14.12.2023 г.
Пленарна сесия №	583
Резултат от гласуването	
(„за“/„против“/„въздържал се“)	194/8/17

1. **Заключения и препоръки**

1.1. Европейският икономически и социален комитет (ЕИСК) отново припомня на институциите на Европейския съюз (ЕС) тяхното задължение да насърчават универсалните ценности съгласно член 2 от Договора за Европейския съюз (ДЕС) и да зачитат принципите на Устава на Организацията на обединените нации (ООН).

1.2. ЕИСК и гражданското общество очакват ООН да изпълни собствените си цели за поддържане на мира и сигурността, подкрепа за устойчивото развитие и прилагане на правата на човека в полза на все по-голям брой хора. Приносът на гражданското общество е от съществено значение за намирането и изпълняването на решения по места, постигането на 17-те цели за устойчиво развитие (ЦУР), насърчаването на справедлив преход и борбата с изменението на климата.

1.3. ООН е единствената организация, в която държави със сходни възгледи и противници продължават да преговарят в широк спектър от области на политика. Тя обаче може да бъде възпрепятствана от отделни държави — членки на ООН, което подкопава способността ѝ да реагира на настоящите кризи и предизвикателства. На държавите членки, които нарушават Устава на ООН или ангажиментите си по споразумения или конвенции на ООН, не следва да се разрешава да упражняват пълноценно правото си на участие и на глас.

1.4. Гражданското общество, включително социалните партньори, очакват ЕС и неговите държави членки да се ангажират повече от всякога с укрепването на ООН чрез фундаментална реформа. За да се подготви ООН за нарастващите предизвикателства и за да се стабилизира консенсусът относно споделяните ценности и норми, управлението на ООН трябва да стане по-представително, по-приобщаващо и по-ефективно. За да се гарантира по-равнопоставено представителство, трябва да се предостави по-значима роля на *Глобалния юг* в ООН.

1.5. ООН трябва да доразвие своята Интегрирана система на организациите на гражданското общество, като създаде, наред с другото, режим на консултации в рамките на ООН по ключови инициативи и право на петиция с цел по-добро участие на гражданите, организациите на гражданското общество (ОГО), социалните партньори, стопанските организации и други заинтересовани страни, със специален акцент върху подобряването на представителството на жените, младите хора и уязвимите групи. Следва да се отдели по-голямо внимание, подкрепа и признание на основни групи и други заинтересовани страни.

1.6. Въпреки постигнатия известен напредък ЕИСК счита, че координацията на ЕС трябва да се подобри. Във всички органи на ООН и свързаните с организацията институции той следва да говори с един глас и да действа в съответствие. Приносът на ЕИСК ([1]) към първия доброволен преглед на ЕС относно изпълнението на *Програмата до 2030 г.* и участието му по време на официалната презентация на ЕС на Политическия форум на високо равнище през 2023 г. са примери, които трябва да бъдат последвани от институциите на ЕС, както и примери за структурираното участие на европейското гражданско общество и обединяващата роля, която ЕИСК може да играе в този контекст.

1.7. В допълнение към въвеждането на вземане на решения с квалифицирано мнозинство заслужава да се обмисли реформа на Договорите на ЕС в областта на външната политика и политиката на сигурност и отбрана, за да се подобри способността на ЕС да действа и да се засили неговото влияние в ООН.

1.8. ЕИСК се ангажира да представя по-активно позициите си в процесите на формулиране на общата позиция на ЕС по всички въпроси, свързани с ООН, да установи по-тесни контакти с делегациите на ЕС и държавите членки в ООН и да разработи пътна карта за по-активно взаимодействие с органите на ООН, имащи отношение към неговата работа.

2. **Предизвикателства пред мултилатерализма, основания на правила световен ред и ООН**

2.1. Като общност на ценности ЕС и ООН споделят обща програма за насърчаване на мултилатерализма и основания на правила световен ред, както и за поддържане на мира и сигурността.

2.2. За да се постигне устойчиво развитие за всички народи и да се преодолеят общите глобални предизвикателства, ООН е единствената глобална рамка за намиране на общи решения, обхващащи всички области на политика, която дава възможност за установяване на диалог както с партньорите, така и с противниците на ЕС. Многобройните специализирани агенции на ООН като Международната организация на труда (МОТ) и Организацията на ООН за прехрана и земеделие (ФАО) и нейните програми и фондове, включително Конференцията на ООН за търговия и развитие (УНКТАД), и Програмата на ООН за околната среда (ЮНЕП) предоставят широка институционална платформа по актуални теми.

2.3. В агресивната си война срещу Украйна Русия нарушава принципите на Устава на ООН и международното право.

2.4. Броят на демокрациите в Европа и по целия свят намалява след вълна от отстъпление пред автокрацията. Автокрациите поставят под въпрос ценностите и нормите, и по-специално правата на човека и принципите на правовата държава, залегнали в Устава на ООН и Хартата на основните права на Европейския съюз. Дори либералните демокрации, включително в рамките на ЕС, отдават приоритет на собствените си интереси пред тези принципи.

2.5. Основана през 1945 г. в отговор на ужасите на Втората световна война и съсредоточена върху Запада, ООН не е в състояние да представлява в достатъчна степен държавите членки, които не са членки на Съвета за сигурност. По-специално развиващите се страни не са представени в достатъчна степен. Равното представителство обаче е необходимо за стабилизирането на консенсуса относно споделяните ценности и норми.

2.6. За да допринесат за ЦУР 17 (Партньорства за целите), няколко органа на ООН създадоха свои собствени процедури за взаимодействие със заинтересовани страни, включително гражданското общество. За да се демократизира ООН и да ѝ даде възможност да се справи с настоящите предизвикателства, взаимодействието с гражданското общество следва да се осъществява по по-систематичен начин.

2.7. ООН продължава да бъде единствената глобална рамка, подходяща за работа за намирането на глобални решения за справяне с предизвикателството на изменението на климата и смекчаване на последиците от него. Без справедлив преход, който да зачита правото на всяко общество на устойчиво развитие, ще възникнат нови конфликти, които ще принуждават повече хора да бягат от родните си страни.

2.8. Пандемията от COVID-19 разкри уязвимостта на нашите общества към внезапни кризи, като допълнително увеличи неравномерното разпределение на богатството и перспективите в живота между *Глобалния север* и *Глобалния юг*. Докато държавите с високи доходи се върнаха на равнищата си на социално и икономическо развитие отпреди COVID-19, държавите с ниски доходи ще продължат да изпитват трудности още години наред.

3. **ООН през XXI век**

3.1. ЕИСК признава приноса на ООН за поддържането на мира и сигурността, подкрепата за правата на човека и насърчаването на устойчивото развитие през последните 77 години. Тези резултати са най-доброто доказателство, че ООН продължава да бъде единствената платформа за съвместно преодоляване на глобалните предизвикателства.

([1]) Принос на ЕИСК към доброволния преглед на ЕС на изпълнението на *Програмата до 2030 г.* (ЦУР) .

3.2. ЕИСК подкрепя реформата на ООН и призовава всички държави членки да се ангажират да направят организацията пригодна за променящата се геополитическа среда. Той призовава по-специално държавите — членки на ЕС, да координират и насърчават обща визия и позиция с активното участие на ОГО.

3.3. ЕИСК подкрепя работата на Консултативния съвет на високо равнище за ефективно многостранно сътрудничество и счита, че подробният план „Огромна стъпка напред за хората и планетата“ ([2]) е важен принос за разработването на конкретни препоръки за реформа на ООН.

3.4. ЕИСК счита, че „Срещата на върха, посветена на бъдещето“ е възможност за ЕС, неговите държави членки, гражданите и гражданското общество да работят активно за осъществяването на реформа. Добрата практика на ЕИСК с включването на младежки делегат в делегацията на ЕИСК ([3]) на Конференцията на ООН по изменението на климата ([4]), както и инициативата на пратеника на генералния секретар на ООН по въпросите на младежта, дават възможност на младите хора да изразят реално позициите си. ЕИСК привлича вниманието към Плана за действие на Комисията за младежта във външната дейност на ЕС за периода 2022—2027 г. и счита, че той може да бъде отправна точка за инициативите на ООН, както и за дейностите на ЕС във форума на ООН.

3.5. „Новата програма за мир“ е възможност за подновяване на способностите на ООН в областта на предотвратяването на конфликти и изграждането и поддържането на мира. Въпреки това, за да се повиши ефективността на ООН в работата за мир, е необходима реформа на процеса на вземане на решения в ООН, включително в рамките на Съвета за сигурност.

3.6. Решенията, гарантиращи справедлив преход, могат да бъдат ефективно средство за предотвратяване на конфликти. Те включват насърчаване на колективното договаряне на всички равнища за предвиждане и управление на преминаването към нисковъглеродни икономики и мерки за смекчаване на последиците от изменението на климата, предлагане на възможности за устойчиво развитие на всички общества, подобряване на условията на труд и постигане на ЦУР.

3.7. ЕИСК приветства амбицията на ООН да постави специален акцент върху закрилата на жените, децата и уязвимите групи в своите дейности по предотвратяване и разрешаване на конфликти. За тази цел основни групи и заинтересовани страни следва да получат по-силен глас, подкрепа и признание.

3.8. ЕИСК заявява отново, че глобалната гаранция за правата, залегнали във Всеобщата декларация за правата на човека, трябва да се превърне в ключов приоритет в работата на ООН.

3.9. Ангажиментът на ЦУР за подобряване на живота на всички хора изглежда не дава резултати ([5]), както се изтъква и в неотдавнашно становище на ЕИСК относно ЕС и *Програмата до 2030 г.* ([6]) ЕС и неговите държави членки носят специална отговорност за намаляване на неравномерното разпределение на богатството между *Глобалния север* и *Глобалния юг* и за увеличаване на усилията за постигането на ЦУР до 2030 г.

3.10. Настоящото управление на ООН вече не представлява геополитическата и обществената реалност на XXI век. За да се засили подкрепата за ООН и нейните общи норми и ценности, е необходимо по-представително, по-приобщаващо и по-ефективно управление на организацията. Развиващите се страни се нуждаят от по-добро представителство в Съвета за сигурност, както и във всички други органи на ООН.

3.11. Запазвайки междуправителствената си структура, ООН трябва да взаимодейства по-приобщаващ и прозрачен начин с гражданите, демократичните граждански организации и движения, организациите на гражданското общество, други заинтересовани страни, парламентите, поднационалните органи и други официални субекти и да им предлага допълнителни възможности за участие, в т.ч. на основни групи и други заинтересовани страни. В съответствие с ЦУР 17 приобщаващото вземане на решения в ООН е от решаващо значение за постигането на нейните цели и трябва да бъде допълнено чрез повишаване на неговата отчетност и прозрачност.

3.12. ООН ще се счита за легитимен участник само ако изпълнява собствените си цели в полза на все по-голям брой хора. За тази цел процесите на вземане на решения в ООН трябва да станат по-ефективни, по-прозрачни и по-малко податливи на блокиране.

([2]) Консултативен съвет на високо равнище за ефективно многостранно сътрудничество, *A Breakthrough for People and Planet: Effective and Inclusive Global Governance for Today and the Future* („Огромна стъпка напред за хората и планетата: ефективно и приобщаващо глобално управление за днешния и утрешния ден“), Ню Йорк, 2023 г.

([3]) https://www.eesc.europa.eu/en/initiatives/climate-change-conferences-cop/eesc-youth-delegate

([4]) Конференция на страните (COP) по Рамковата конвенция на ООН по изменение на климата (РКООНИК).

([5]) Общо събрание на Икономическия и социален съвет, *Progress towards the Sustainable Development Goals: Towards a Rescue Plan for People and Planet. Report of the Secretary-General (Special Edition)* („Напредък към постигането на целите за устойчиво развитие: към план за спасяване на хората и планетата“. Доклад на генералния секретар (специално издание) (A/78/80-E/2023/64,, стр. 2.

([6]) Становище на ЕИСК относно „ЕС и Програмата до 2030 г.: укрепване на изпълнението на ЦУР“ (ОВ C, C/2024/876, 6.2.2024 г., ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/876/oj).

3.13. ООН се нуждае от достатъчно ресурси и капацитет, за да гарантира приобщаващо вземане на решения. Те трябва да бъдат съобразени с нуждите на гражданското общество, чийто капацитет се различава значително, и да позволяват на гражданите и организациите от целия свят да се ангажират с ООН.

4. **ЕС в рамките на ООН**

4.1. За да насърчава намирането на многостранни решения на глобалните предизвикателства, ЕС „установява всякакви форми на полезно сътрудничество с органите на Организацията на обединените нации и нейните специализирани институции“ (член 220, параграф 1 от Договора за функционирането на Европейския съюз).

4.2. Като най-големият донор за бюджета на ООН, с един постоянен член на Съвета за сигурност и представляващ над 13 % от всички държави — членки на ООН, ЕС и неговите 27 държави членки имат потенциал за оказване на значително влияние в рамките на организацията.

4.3. Въпреки това ЕС продължава да не е в състояние да използва пълноценно своите ресурси, за да поеме водеща роля в преодоляването на глобалните предизвикателства в рамките на ООН, с някои съществени изключения, в т.ч. борбата с изменението на климата, в която ЕС е лидер.

4.4. Официалното участие на ЕС в органите и агенциите на ООН остава ограничено. Получаването на статут на наблюдател с разширени функции в Общото събрание на ООН и неговите подчинени органи през 2011 г. ([7]), включително правото на изказване и устно внасяне на предложения и изменения, е стъпка напред.

4.5. Въпреки ограничения напредък в укрепването на правата му на участие ЕС упражнява само статут на наблюдател в повечето органи и агенции на ООН. В областите на политика от изключителната компетентност на ЕС, като например търговията, Комисията се изказва от името на всички 27 държави членки с координирана позиция, както и в Комисията на ООН по международно търговско право (УНСИТРАЛ).

4.6. В повечето области на политика, обхванати от ООН, ЕС често не разполага със съгласувана позиция поради недостатъчната координация между институциите на ЕС и неговите държави членки. ЕИСК призовава ЕС и всички негови държави членки да повишат видимостта на Съюза, за да се засили неговото влияние в ООН.

4.7. ЕИСК има потенциала да придаде добавена стойност на популяризирането на целите на ООН, например чрез осигуряване на платформа за срещи и обмен между заинтересованите страни от гражданското общество с представители на ООН. През юли 2023 г. ЕИСК организира кръгла маса с върховния комисар на ООН по правата на човека, предлагайки експертния опит на собствената си група „Основни права и правова държава“ ([8]).

4.8. ЕИСК ще разгледа възможността за установяване на непрекъснато сътрудничество с основни групи и заинтересовани страни и техните регионални координатори, за да представи виждания им пред органите на ЕС и ООН и да даде по-голяма видимост на техните искания.

5. **Съображения**

5.1. Предвид институционалната роля на ЕИСК като консултативен орган, неговата широкообхватна дейност има отношение към редица органи и агенции на ООН. Неговите позиции се чуват, когато ЕИСК си сътрудничи пряко с различни органи, агенции и програми на ООН, но за да се постигне промяна, е необходима структурирана и текуща рамка, канализираща своевременно посланията чрез институциите на ЕС.

5.2. ЕИСК се ангажира да възприеме структуриран подход с цел позициите му по свързани с ООН теми да се чуват по-добре, когато ЕС формулира общите си позиции пред организацията. Докладчиците на ЕИСК трябва своевременно да установяват пряк контакт с ключови участници, отговарящи за изготвянето на общата позиция на ЕС.

5.3. ЕИСК се ангажира да насърчава по-тясно сътрудничество с делегациите на ЕС и на неговите държави членки в ООН и очаква съответните отдели в Европейската комисия, които се занимават с ООН и многостранните органи, да предприемат последващи действия по неговите становища.

([7]) Общо събрание на ООН, *Participation of the European Union in the work of the United Nations* (Участие на Европейския съюз в работата на Организацията на обединените нации) (A/RES/65/276).

([8]) *Засилване на борбата за правата на човека*, конференция на ЕИСК, 20 юли 2023 г., Брюксел (https://www.eesc.europa.eu/en/news-media/news/strengthening-fight-human-rights-eesc-president-exchanges-un-high-commissioner-volker-turk-and-csos).

5.4. ЕИСК счита също така, че е необходимо по-добро сътрудничество между неговите секции с цел преодоляване на вътрешната им изолираност, като се има предвид, че по-специално ЦУР се отнасят до работата на всички секции. За да се засили координацията между всички секции и с председателя на ЕИСК, ЕИСК възлага на всички секции разработването на пътна карта за по-добро представяне на работата на Комитета в ООН и установяването на по-приобщаващи отношения със съответните органи на ООН. Следва да се извърши картографиране от всички секции, при което да се определят органите на ООН от ключово значение, като се посочат текущите дейности и съществуващите отношения с органите и процесите на ООН, да се изтъкне актуалното състояние и да се проучат възможностите за по-нататъшно сътрудничество.

5.5. ЕИСК счита, че е необходима по-добра координация на позициите на ЕС по въпросите, свързани с ООН. В съответствие с разпоредбите на член 34, параграф 2 от ДЕС относно Съвета за сигурност върховният представител следва да представлява позицията на ЕС във всички органи на ООН от името на всички държави членки. Докато ЕС не разполага с официални права на участие, представителите на националните правителства представляват общата позиция на ЕС и предприемат съответни действия.

5.6. ЕИСК призовава върховния представител на ЕС да поеме водеща роля от името на ЕС и неговите държави членки в дебата относно реформата на ООН. Само при условие че говори с един глас и заема ясни позиции, ЕС може да окаже въздействие върху бъдещето на ООН.

5.7. ЕИСК категорично подкрепя усилията на Европейската служба за външна дейност, насочени към разширяването на обхвата на правата, предоставени на ЕС в рамките на статута му на наблюдател с разширени функции с включването на допълнителни подчинени органи на ООН.

5.8. ЕИСК се ангажира да даде на гражданското общество силен глас в процеса на „Срещата на върха, посветена на бъдещето“, като задълбочи неотдавнашното си сътрудничество с Икономическия и социален съвет на ООН (ECOSOC). Правителствата на държавите членки на Икономическия и социален съвет (ECOSOC) следва да се консултират и обменят мнения с гражданското общество и социалните партньори относно своите дейности и да се отчитат по-редовно на национално равнище. ЕИСК може да предостави форум за обсъждане на работата на ECOSOC.

5.9. Отчитайки, че „Срещата на върха, посветена на бъдещето“ представлява ключов момент за изпълнение на съществуващите международни ангажименти, по-специално за ускоряването на изпълнението на ЦУР и за изграждането на нова програма за мир, ЕИСК ще укрепи вътрешния си подход на съвместна работа на секциите и ще продължи текущия диалог с органите на ООН, за да набележи възможности за засилване на ролята на гражданското общество в подготовката за срещата на върха.

5.10. ЕИСК подкрепя идеята за приобщаващи консултации с гражданското общество относно нова конфигурация на участието на заинтересованите страни в управлението на ООН по време на целия процес на разработване на концепцията; някои органи на ООН вече предлагат по-широки възможности за участие и повече органи на ООН следва да последват този пример.

5.11. ЕИСК призовава ЕС да поеме водеща роля за подобряването на възможностите за сътрудничество с демократични ОГО в рамките на системата на ООН със съдействието на ЕИСК. В своята външна политика ЕС следва да спомага за изграждането на капацитета на гражданското общество по целия свят, включително способността му да участва в по-голяма степен в ООН.

5.12. ЕИСК предлага да се доразвие практиката на УНСИТРАЛ от заинтересованите страни да се изисква писмен принос в рамките на консултация, провеждана от ООН относно ключови инициативи, и да се установи право на петиция до ООН, като се предоставят възможности за пряко участие на гражданите, организациите на гражданското общество и други заинтересовани страни.

5.13. ЕИСК призовава структурите на ООН да бъдат рационализирани и процесите на вземане на решения в ООН да станат по-прозрачни, за да се повишат легитимността и устойчивостта на финансовата основа на организацията.

5.14. ЕИСК подкрепя дългогодишния призив за реформа на ООН, включително на Съвета за сигурност, за да се гарантира равно представителство на държавите от всички континенти и по-ефективно вземане на решения, което да е по-малко податливо на блокиране от страна на отделни държави членки. Държавите — членки на ООН, включително членовете на Съвета за сигурност, които нарушават Устава на ООН, трябва да загубят правото си на глас, докато не се върнат към стриктното спазване на международното право. Държавите — членки на ООН, които нарушават ангажиментите си по споразумения или конвенции на ООН, не следва да бъдат избирани на ръководна роля в ООН или свързан с нея орган. Последният случай се отнасяше до Катар, който пое председателството на тазгодишната Международна конференция на труда, въпреки че държавата не е изпълнила ангажиментите си към Управителния съвет на МОТ относно реформите, което подкопава репутацията и ролята на МОТ като пазителка на международните трудови стандарти.

5.15. ЕИСК очаква през 2024 г. новите Европейски парламент и Комисия да превърнат изпълнението на конкретните стъпки, договорени в „Пакта за бъдещето“, в ключов приоритет на външните отношения на ЕС през следващия институционален мандат 2024—2029 г. Насърчаването на мултилатерализма и основания на правила ред следва да бъде приоритетна област в политическите насоки на следващата Комисия и да бъде отразено в работната програма, както и в новата стратегическа програма на Европейския съвет.

5.16. ЕИСК призовава институциите на ЕС да работят за бързото изпълнение на препоръките на Конференцията за бъдещето на Европа, за да се засили международната роля на ЕС и да се „даде нов тласък на глобалното многостранно сътрудничество […] и засилена роля на МОТ“ ([9]), като същевременно се въведе процедура на вземане на решения с квалифицирано мнозинство във външната политика на ЕС; заслужава да се обмисли реформа на Договорите на ЕС, за да се подобри значително способността на ЕС да действа и да се засили неговото влияние в ООН.

5.17. ЕИСК предлага да се изгради коалиция от регионални организации със сходни възгледи, така че те да бъдат по-добре представени в ООН, включително да се дадат повече права на нейните представители да участват в различни органи и агенции на ООН. За да се постигне по-добро представителство на *Глобалния юг*, при провеждането на общи реформи в ООН ЕС следва да си партнира по-специално с най-близкия си съсед, Африканския съюз.

Брюксел, 14 декември 2023 г.

Председател
на Европейския икономически и социален комитет

Oliver RÖPKE

([9]) Конференция за бъдещето на Европа — Доклад за окончателните резултати, май 2022 г., Предложение 24 (мярка 5).